

Motion till riksdagen

1989/90:Jo873

av Lars Werner m.fl. (vpk)

Naturvården

Ytterst är naturvård att slå vakt om förutsättningarna för mänskligt liv på jorden. Människan och hennes samhälle är beroende av det globala ekosystemet, som producerar rent vatten, syre och föda.

I ett globalt perspektiv är kopplingen mellan naturvård och överlevnad omedelbar och tydlig. En majoritet av jordens befolkning lever i självhushåll med mycket små eller inga marginaler. Om odlingsjordarna föröds, om regnen uteblir eller om fisket försämras hotas deras överlevnad. Den enda vägen till förbättrade levnadsvillkor går över ett planerat, väl balanserat utnyttjande av naturresurserna. En hållbar utveckling förutsätter, att dagens behov tillgodoses utan att kommande generationers möjligheter till försörjning äventyras. Detta förutsätter i sin tur en rättvis fördelning av jordens resurser. I-ländernas primära uppgift för den internationella naturvården är således att skära ner sin enorma överkonsumtion och åstadkomma en ny ekonomisk världsordning, som skapar förutsättningar för en hållbar utveckling i tredje världen.

I ett nationellt, svenskt perspektiv är naturvårdsproblemen av en annan dimension. Kopplingen mellan vården av naturresurserna och vår försörjning är i grunden lika ovillkorlig – men sambanden är otydligare och våra marginaler är mycket större. Det gör inte frågorna mindre angelägna. Just det faktum att vi har större handlingsutrymme ger oss ett ökat ansvar både för de globala naturresursfrågorna och för den del av jordens naturarv som finns inom våra gränser.

Naturvården i Sverige

Naturvårdsarbetet i Sverige har huvudsakligen gått ut på att skydda och värda speciellt värdefulla naturområden. Med stöd av naturvårdslagen kan nationalparker, naturreservat eller naturvårdsområden bildas. Dessa områden är dock bara en försvinnande liten del av all natur i Sverige. Därför behöver även naturen utanför dessa områden få ett skydd.

Ändra portalparagraferna i skogsvårdslagen (SVL) och lagen om skötsel av jordbruksmark

Vi anser att portalparagraferna i de lagar som reglerar de areella näringarna borde betona skogen och jordbruksmarken som mångsidiga naturresurser.

Bevarandet av arter och av ekosystemets produktionsförmåga måste framhåvas. Skogsvårdslagens portalparagraf bör ha följande lydelse: "Skogsmark med därpå växande skog är en tillgång som skall skyddas, vårdas och skötas så, att den varaktigt ger människor, djur och växter en god miljö och en med hänsyn till markens produktionsförmåga och övriga allmänna intressen hög avkastning av virke och andra nyttigheter. Den är tillgänglig för alla enligt allemansrätten". I jordbrukslagstiftningens portalparagraf bör framgå att åkermarken är en naturresurs som skall användas så att den ger största möjliga samhällsnytta samtidigt som den långsiktiga produktionsförmågan upprätthålls.

Lagen om hushållning med naturresurser skall tillämpas

Enligt lagen om hushållning med naturresurser skall "Marken, vattnet och den tysiska miljön i övrigt, användas så att en från ekologisk och samhälls-ekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning framjas." Detta gäller dock inte jord- och skogsbruket vars lagstiftning inte är underordnad naturresurslagens hushållningsaspekter. Detta innebär att de areella näringarna inte heller aktivt behöver verka för att skydda värdefull natur. Vi menar att jordbruks- och skogsvårdslagstiftningen skall inordnas under naturresurslagstiftningen så att de areella näringarna får en lagstadgad skyldighet att ta hänsyn till värdefull och ekologiskt känslig natur.

21 §

Som en kompensation för den starka inriktningen på virkesproduktion i skogsvårdslagen infördes 21 §. I denna paragraf föreskrivs närmare den "hänsyn till naturvårdens intressen" som SVL stadgar om i sin 1 §. Men "att pagaende markanvändning avsevärt försvaras" dvs. som går ut över det marginella, kan dock inte krävas. De utvärderingar som hittills gjorts visar att 21 § efterlevs mycket dåligt. Det finns dock lokalt positiva exempel. Satsningar på utbildning av skogsfolk kan förbättra efterlevnaden, men än återstår mycket. Vi föreslår att en utvärdering av efterlevnaden görs efter en utbildningsåtgärd. Har då fortfarande inte efterlevnaden förbättrats bör lagen skärpas.

Skogskalkning

De utglesade trädkronor vi ser alltmer i stora delar av Sverige visar att träden mår dåligt. Det kan bero på torka, vind, kyla eller andra påfrestningar, men är också i betydande grad försurningsskador. Skogsmarkens förmåga att behålla viktiga näringsämnen minskar. Förråden av för träden livsviktiga ämnen som kalium, kalcium och magnesium har minskat med ca 50% under de senaste 30-35 åren. En annan effekt av försurningen är att halterna av aluminium och tungmetaller har ökat kraftigt i markvätskan. Vi har under lång tid satsat på att stoppa försurningen av våra sjöar. Idag sker kalkningen av våra sjöar dels ifrån luften och dels direkt i sjöar och vattendrag. Alltför forskare anser att dessa teknikers hastiga höjning av vattnets pH kan slå ut viss flora och fauna i vattnet. För att motverka försurningen i mark och vat-

ten bör kalken istället spridas i skogsmark och på åkermark i sjöarnas tillrinningsomraden. Vi vill därför stärka skogsstyrelsens storskaliga försökskalkning under en treårsperiod med 16 milj.kronor från och med 1990/91.

Mot. 1989/90
Jo873

Skogsdikning begränsas

Inslag av myrar, sumpskogar och andra våtmarker är en förutsättning för många av skogslandskapets arter. Våtmarkerna fungerar exempelvis som födoproducenter för många av skogens fåglar och är också viktiga för älg och annat skogsvilt.

Dikningen av myrmark för skogsproduktion har mer än tredubblats sedan 1970 och stimulerats med statliga bidrag. Skogsstyrelsens målsättning är att omkring 700 000 hektar sumpskog ska dikas inom 20 år. Dikning av denna omfattning skulle innebära en kraftig biologisk utarmning av landskapet, i all synnerhet som de ekonomiskt intressanta dikningsobjekten inte är jämnt fördelade över landet. Det är framför allt näringsrika våtmarker i södra Sverige som kommer ifråga.

Dikningsföretag kräver numera länsstyrelsens tillstånd, vilket skapat ökade möjligheter att styra verksamheten. Det dåliga kunskapsläget vad gäller naturvärden och sumpskogens omfattning och betydelse gör att situationen inte är under kontroll. Ingen minskning har skett pga tillståndsprövningen.

En tredjedel av dikningen görs också utan att tillstånd söks.

Skyddsdikning i samband med avverkning är idag inte tillståndspliktig. Efter en avverkning kan det vara svart att avgöra om det var riktigt eller ej att klassa ett dikningsföretag som skyddsdikning.

Vi anser att skogsstyrelsens mål för dikningen måste justeras avsevärt. Nydikning av våtmarker i södra Sverige bör tillåtas i bara mycket begränsad omfattning. Länsvisa mål för sumpskogs- och myrmarksarealerna bör sättas upp. Reglerna för tillståndsgivning bör skärpas, så att även större skyddsdikningar blir tillståndspliktiga.

Den sumpskogsinventering som skall göras, bör vara inriktad på att skydda sumpskogen.

Främmande trädslag

Den omfattande planteringen av den nordamerikanska tallen *Pinus contorta* i delar av Svealand och Norrland har lokalt regionalt inneburit en mycket radikal omvandling av skogslandskapet. Vilka effekter det får på skogens vaxt- och djurliv vet vi ännu mycket lite om.

Det har konstaterats att contortotalen – tvärt emot vad som pastods när arten introducerades i Sverige – sätter frö och sprider sig spontant även i vårt land. Det finns alltså risk för en okontrollerad spridning av detta trädslag i vårt land.

Under de senaste åren har också konstaterats att contortabestånd drabbats av svåra svampangrepp. Vpk menar att satsningen på *Pinus contorta* är ett oacceptabelt risktagande med skogen, både som naturmiljö och som virkesproducent. Fortsatt plantering av *Pinus contorta* måste förbjudas.

Fjällnära skog

Eftersom en proposition om fjällnära skog är förestående återkommer vi till detta senare. Men vi står kvar vid vår ståndpunkt om skydd för den fjällnära skogen.

Bidrag till byggande av skogsbilvägar

I dag är skogsbilvägssystemet i hög grad utbyggt och en hel del av de nya vägarna anlaggs i det fjällnära området. Vi förslår här att en utredning tillställs för att se över bidragssystemet. En möjlig väg att gå är möjligen att slopa bidraget och istället låta skogsbrukarna göra direktavdrag för väggkostnaden.

5:3 bidrag m.m.

Det som 5:3 bidraget infördes under de borgerliga regeringsåren. Syftet var att skogar med mindre virkesvärde skulle elimineras. Till detta bidrar staten med ca. 100 milj. kr. per år. Totalt har nära 1 miljard kronor betalats ut. Fr.o.m. 1989/90 är lövbiotoper och fjällnära skogar undantagna från bidraget. Fram till dess avverkades många ur naturvårdssynpunkt värdefulla bestånd. Fortfarande avverkas blandbestånd (med upp till 50 % lövträd) som "trashuggna skogar". Det har också visat sig att hotade barrskogsarter går till spillo. Vi tycker därför att det är lika bra att ta steget fullt ut och slopa 5:3 bidraget innan fler misstag ur naturvårdssynpunkt begås. Vi förslår också att 5§ punkt 3 slopas i sin helhet.

Små biotoper

Som en stimulans till de markägare som av naturvårdsintresse vill skydda små biotoper förslår vi att dessa små biotoper undantas från skogsvårdsavgiften.

Urskogen

Budgetåret 1989/90 höjdes anslaget till "Mark för naturvård" från 40 till 100 milj. kr. Det var en glädjande höjning. Trots intensifieringen medger dagens anslag inte en högre takt i reservatsarbetet än att ungefär 5 000 ha avsätts som naturreservat per år. Ambitionen bör vara att avsätta 1 % av den produktiva skogsarealen nedanför fjällskogarna som reservat. Med nuvarande takt kommer detta att ta 30 år. I år har naturvårdsverket lyckats förhandla till sig kontrakt med de stora bolagen i en omfattning som slår alla tidigare noteringar. Genom centrala förhandlingar med de stora skogsbolagen har bl.a. ett antal urskogar frigjorts. Dessa kommer tillsammans att kosta 172 milj. kr. om köpet genomförs snarast. Naturvårdsverkets anslag räcker inte för dessa inköp. Det betyder att pengar måste tas från kommande års anslag i en omfattning, som blockerar inköp av andra viktiga objekt. Under tiden får staten ligga och betala ränta på kontrakterade objekt och irritation uppstår hos tidigare svärförhandlade skogsägare. Vi förslår därför att naturvårdsverkets ordinarie anslag höjs med 20 milj. kr. och att ett engångsanslag beviljas på 100 milj. kr.

Vård av naturreservat

Mot. 1989/90

Jo873

Eftersläpningen vad gäller vården av naturreservaten blir större för varje år. Vi ansluter oss här till naturvårdsverkets bedömning och föreslår en resursförstärkning utöver budget med 26 milj. kr. Vi föreslår också att skötseln i högre grad överlats på närboende jord- och skogsbrukare, som därigenom kan få ytterligare en möjlighet till försörjning.

Kvävegödsling

Sedan 1979 har 1.3–1.4 milj. hektar skogsmark gödslats. Skogsbruket ser här en möjlighet att öka produktionen, tyvärr utan att ta hänsyn till den negativa effekt detta har på artsammansättningen i skogen. Vi föreslår ett stopp för kvävegödslingen omedelbart.

Bygg ut fauna- och floraregistren

I flera län har uppgifter om lokaler för sällsynta växt- och djurarter samlats in och ställts till skogsvårdsorganisationens förfogande. Dessa så kallade fauna- och/eller floravårdsregister har i några fall sammanställts huvudsakligen genom ideella initiativ, av ornitologer eller naturvårdsorganisationer. I andra fall har länsstyrelserna haft huvudansvaret.

Kunskapen om förekomsten av hotade eller sällsynta arter är en förutsättning för att hänsyn ska kunna tas vid plantering och genomförande av olika skogsbruksåtgärder. Fauna- och floravårdsregister måste därför byggas ut i alla län. Metoderna för förmedling av information av detta slag mellan länsstyrelserna och skogsvårdsstyrelserna måste utvecklas och skogsvårdsstyrelsernas personal måste tränas i att använda registren i sin verksamhet. Särskilda resurser bör tilldelas länsstyrelserna och skogsstyrelserna för detta ändamål.

Motsvarande register kan behövas även för andra naturtyper och annan markanvändning, till exempel inom jordbruket.

Miljökörkort

Förändringen inom skogsarbetet är stark i dag. Allt fler skogsarbetare är i dag egenföretagare, entreprenörer, som hyrs in av enskilda och skogsbolag. Dessa får ofta ingen utbildning i varsamhet och omtänksamhet om naturen. Dessutom är de pressade av hårda avtalsvillkor, som gör det svårt att hinna med sådan varsamhet. Vi föreslår att varje entreprenör skall genomgå en utbildning om naturvård i skogen, som leder fram till en naturvårdslegitimation. Vi föreslår att naturvårdsverket får till uppgift att utforma en sådan utbildning.

Vård av hotade arter

Människans exploatering av naturen har lett till en utarmning av flora och fauna. Det gäller såväl internationellt som inom Sverige. I världen står i dag 2 000 större djurarter på gränsen till utrotning.

Det bästa sättet att bevara djur- och växtarter är naturligtvis att bevara

den livsmiljö de behöver. För att nå dit krävs ett nytt synsätt inom hela samhället. Det krävs att människan anpassar sig till naturen i stället för att söka anpassa naturen till sig.

Mot. 1989/90
Jo873

SNV begär för 1990/91 7 800 000 000 kr. för vård av hotade arter. Vi föreslår att naturvårdsverket beviljas 10 000 000 kr. för detta ändamål. Vilket är 6 000 000 mer än regeringen föreslår.

I detta anslag skall ingå stöd till Nordens ark – Åby säteri med 3 000 000 kr. Även om det långsiktiga målet är en ny naturvårdsstrategi så behövs det på kort sikt akuta insatser för att rädda vissa hotade arter. På Nordens ark söker man genom kontrollerad avelsverksamhet att rädda och bevara utrotningshotade djur.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om synen på naturvården internationellt.

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till en ändring av portalparagraferna i skogsvårdslagen och lagen om skötsel av jordbruksmark i enlighet med vad som anförts i motionen i syfte att beskriva skogen och jordbruksmarken som mångsidiga naturresurser.

[att riksdagen hos regeringen begär förslag om att skogsvårdslagen och lagen om skötsel av jordbruksmark inordnas under lagen omushållning med naturresurser.¹⁾

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om fortsatt övervakning av utnyttjandet av 21 § skogsvårdslagen.

4. att riksdagen för budgetåret 1990/91 anslår 16 000 000 kr. utöver regeringens förslag eller således 40 000 000 kr. till storskaliga försökskalkningar på skogsmark under en treårsperiod fr.o.m. 1990/91.

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående skogsdikning och sumpskogsinventering.

6. att riksdagen beslutar förbjuda fortsatt plantering av Pinus contorta.

7. att riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning med uppgift att se över bidraget till skogsbilvägar enligt de riktlinjer som anges i motionen.

8. att riksdagen beslutar slopa 5 § punkt 3 i skogsvårdslagen.

9. att riksdagen beslutar avslå det bidrag som benämns "skogsdikning efter avverkning av lågproducerande bestånd m.m." i proposition 1989/90:100 bil. 11.

[att riksdagen hos regeringen begär att små biotoper undantas från skogsvårdsavgiften.²⁾

10. att riksdagen till statens naturvårdsverk för budgetåret 1990/91 anslår 120 000 000 kr. utöver regeringens förslag för inköp av "Mark för naturvårdsändamål", varav 100 000 000 kr. är ett engångsanslag.

11. att riksdagen till statens naturvårdsverk för budgetåret 1990/91 anslår 26 000 000 kr. utöver regeringens förslag till "Vård av naturvårdsobjekt".

12. att riksdagen beslutar att förbjuda kvävegödsling av skogen,
13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till kanna vad i motionen anförts om fauna- och floraregister,
14. att riksdagen hos regeringen begär att statens naturvårdsverk får i uppdrag att utforma en utbildning i naturkunskap i enlighet med vad i motionen anförts,
15. att riksdagen till statens naturvårdsverk för budgetåret 1990/91 anslår 6 000 000 kr. utöver regeringens förslag för vård av hotade arter i enlighet med vad som anförts i motionen.

Mot. 1989/90
Jo873

Stockholm den 24 januari 1990

Lars Werner (vpk)

Berith Eriksson (vpk)

Bo Hammar (vpk)

Ylva Johansson (vpk)

Annika Åhnberg (vpk)

Lars-Ove Hagberg (vpk)

Murgó Ingvardsson (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

¹ 1989/90;Bo556

² 1989/90;Sk443